

TUDOMÁNYOS ÉLET / SCIENTIFIC LIFE

Magtérsegek és perifériák – lehetőségek és fenntartható jövő Beszámoló a Magyar Regionális Tudományi Társaság XVIII. vándorgyűléséről

Opportunities of core and peripheral regions for their sustainable future Report on the 18th Annual Meeting of the Hungarian Regional Science Association

EGYED ILDIKÓ, RÁCZ SZILÁRD

EGYED Ildikó: tudományos munkatárs, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Regionális Kutatások Intézete; 7621 Pécs, Papnövelde u. 22.; egyed@rkk.hu; <https://orcid.org/0000-0002-8711-6270>

RÁCZ Szilárd: tudományos munkatárs, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Regionális Kutatások Intézete; 7621 Pécs, Papnövelde u. 22.; szracz@rkk.hu; <https://orcid.org/0000-0002-9397-2620>

Ildikó EGYED: *research fellow, Institute for Regional Studies, Centre for Economic and Regional Studies; Papnövelde u. 22., H-7621 Pécs, Hungary; egyed@rkk.hu; <https://orcid.org/0000-0002-8711-6270>*

Szilárd RÁCZ: *research fellow, Institute for Regional Studies, Centre for Economic and Regional Studies; Papnövelde u. 22., H-7621 Pécs, Hungary; szracz@rkk.hu; <https://orcid.org/0000-0002-9397-2620>*

A Magyar Regionális Tudományi Társaság XVIII. köz- és vándorgyűlése a koronavírus-járvány következtében¹ rendhagyó módon online, illetve különböző helyszíneken, hibrid módon került megrendezésre 2020. október 27–30. között. A konferencia társrendezője a Budapesti Corvinus Egyetem Gazdaságföldrajz, Geökonómia és Fenntartható Fejlődés Tanszéke volt. A négynapos konferencia alatt 18 magyar és négy angol nyelvű szekcióülésre, valamint két angol nyelvű plenáris ülésre került sor (a plenáris előadások videói megtekinthetők a társaság honlapján).² Összesen 185 szekcióelőadás hangzott el, ami rekordot jelentett a vándorgyűlések történetében. A regisztrált hallgatóság – 135 fő – ingyenesen vehetett részt az eseményen, a szekciók munkájában is.

Az első plenáris ülés 2020. október 28-án délután került megrendezésre. Eveline van Leeuwen, az ERSA alelnöke, a Wageningen Egyetem professzora, a fejlett városi közlekedési eszközöket kutató Amsterdam Institute for Advanced Metropolitan Solutions tudományos igazgatója város és vidék viszonyrendszerét elemezte a Covid-19 alatti korlátozások kontextusában. A pandémia első hulláma alatt a válság regionális és lokális hatásainak térbeli heterogenitása az elmaradott



régiók, a hátrányos helyzetű városi térségek fokozott kitettségében mutatkozott meg. A gazdasági hatások különbségeiben meghatározó szerepet játszott a régiók exportágazatoknak, globális értékláncoknak való kitettsége, a regionális gazdasági szakosodás (pl. turizmus) jellege. Az előadás ismertette a kijárási korlátozásoknak a holland lakosság jóllétére gyakorolt hatásait feltáró felmérés eredményeit (Bourdeau-Lepage, Leeuwen 2020), amelyek rámutattak az életminőség város és vidék közti jelentős különbségeire. A koronavírus-járvány következtében az egészségi és a gazdasági-társadalmi egyenlőtlenségek tovább mélyültek, miközben felértékelődött a helyi és regionális értékláncok szerepe, és a nagyobb városokból megindult a népesség kiáramlása, ami átalakította a korábbi migrációs trendeket. Az előadó a térségek gazdasági revitalizációjának és a területi egyenlőtlenségek csökkentésének leghatékonyabb eszközei között a térségalapú helyreállítási stratégiák, a KKV-szektorba való befektetés és a fenntartható munkahelyek jelentőségét emelte ki.

Jan Fidrmuc, a Lille-i Egyetem Économie et Management Tanszékének tudományos főmunkatársa, a szlovákiai Kormányzati Hivatal Stratégiai Kutatások Intézetének alapítója az európai kohéziós politika hatásait elemezte, kitérve a kohéziós támogatások gazdasági hozadékára, azok politikai és jóléti vonatkozásaira. Az előadás első fele a kohéziós politika regionális növekedési hatásainak becslésével, a régiók közti spillover hatások térbeli modellezésével foglalkozott. A bemutatott standard növekedési modell (Fidrmuc, Hulényi, Zajkowska 2020) a kohéziós transzfereket endogén változóként, az európai NATURA 2000 területeket független változóként tünteti fel, valamint figyelembe veszi az intézményi fejlettség és a kohéziós politika hatékonysága közti összefüggést. A védett területeket a kohéziós politika lehetséges eszközeként mutatja be, mivel azok a földterületek ipari célú felhasználását és az ingatlanberuházásokat egyaránt korlátozhatják. Az eredmények igazolták a kohéziós transzferek, a nemzeti intézményrendszer fejlettsége és a kohéziós politika hatékonysága közötti pozitív kapcsolatot, valamint a kohéziós támogatások – a kedvezményezett régiókon túlmutató – erőteljes túlcsoorduló hatásainak jelenlétét. A kohéziós transzferek hatásai térben differenciáltak, az új tagállamokban jellemzően kedvezően hatottak a növekedésre. A támogatások elaszticitását tekintve, Magyarországon a kohéziós kiadások növelésének multiplikátor hatása 0 volt, Lengyelországban 0,15 – azaz 1 euró pótlólagos támogatás a lengyel GDP esetében 0,15 euró növekedést, a szlovák GDP esetében pedig 0,42 euró növekedést generált –, ellenben Dániában vagy a déli tagországokban szignifikáns negatív hatás mutatkozott. A regionális output tekintetében a kohéziós kiadások növelése rövid távon nem gyakorolt jelentős multiplikátorhatást (a kohéziós politikába való 1 eurónyi pótlólagos beruházás 0,24 cent GDP-növekedést eredményezett egy átlagos régió esetében). Az előadó végül a Brexit-szavazást követő időszak kohéziós politikájának hatásait elemezte a brit régiók kontextusában. A bemutatott két- és többváltozós varianciaanalízis eredményei (Fidrmuc, Hulényi, Tunali 2016) rámutattak arra, hogy a Brexit-szavazók jellem-

zően az idősebb korosztályból és az alacsonyan képzett rétegekből kerültek ki, a gazdagabb, magasabb foglalkoztatási rátával és bérszínvonalal jellemezhető régiók jellemzően a maradásra szavaztak. A kohéziós politika a NUTS2 régiók szintjén nem befolyásolta a Brexit-szavazatok arányát, NUTS3 szinten ellenben pozitívan korrelált a Brexit ellen szavazók arányával.

2020. október 29-én a második plenáris ülés nyitó előadását hagyományteremtő céllal a 2019. év Kiváló Ifjú Regionalista Díjasa tartotta. Elekes Zoltán, a KRTK KTI tudományos munkatársa, az Agglomeráció és társadalmi kapcsolathálózatok Lendület kutatócsoport tagja a külföldi tulajdonú vállalatok szerepét vizsgálta a hazai régiók szerkezeti átalakulásában, a gazdasági diverzifikáció alapjaként definiált kapcsolódó változatosság fogalmát helyezve a középpontba. A bemutatott tanulmány (Elekes, Boschma, Lengyel 2019) a feldolgozóipari vállalatok képességek közelségi hálózatának elemzésével mikrotérési szinten vizsgálta a regionális gazdaságok profilváltását elősegítő multinacionális nagyvállalatok szerkezetváltási ágenciájának kérdéskörét. Az ágensek körében megkülönbözteti a külföldi vagy hazai tulajdonú, az újonnan belépő, a növekvő, hanyatló, vagy megszűnő inkumbens vállalatokat. Az elemzés rámutatott arra, hogy a külföldi vállalatok betelepülése szoros összefüggést mutat a korábbi térségi specializációval, és a helyi gazdaság szintjén növeli a nem kapcsolódó diverzifikációt, míg a közép-európai feldolgozóipari magtértség szintjén a kapcsolódó változatosság jellemző. A multinacionális nagyvállalatok a hazai vállalatoknál erőteljesebb hatást gyakorolnak a hazai régiók szerkezeti átalakulására, nagyobb számban hoznak létre új munkahelyeket nem kapcsolódó szektorokban, míg hosszú távon a hangsúly a kapcsolódó változatosság felé tolódik. Az előadás második felében ismertetett tanulmány (Szakálné et al. 2019) arra kereste a választ, hogy a külföldi és a befogadó ország vállalatainak kapcsolati közelsége hogyan befolyásolja a jelentős szerkezeti és intézményi átalakuláson keresztülment régiókban a vállalatok túlélési esélyét. A NAV vállalati szintű paneladatbázisára támaszkodó, az 1996–2012 között keletkező feldolgozóipari vállalatokra szűkített vizsgálat az iparágak változatosságát mérő entrópia-dekompozíció módszerére támaszkodott, amelynek segítségével a gazdaság egészét tekintve kimutatható az egyes iparágak esetében az ún. tulajdonosi változatosság. Az elemzés rávilágított arra, hogy a vizsgált időszakban a tulajdonosi változatosság pozitívan befolyásolta a vállalatok megszűnését, a külföldi és hazai vállalatok kiegyenlített megoszlása mindkét vállalattípus esetében növelte a megszűnés kockázatát, jelezve a verseny erősödését. A nem kapcsolódó változatosság a hazai vállalatok esetében az idő haladtával egyre kevésbé volt képes megakadályozni a megszűnésüket, míg a kapcsolódó változatosság az átmenet későbbi szakaszában befolyásolta kedvezőbb módon a hazai vállalatok túlélését, agglomerációs hatásokat generálva. A külföldi vállalatok az átmenet kezdeti időszakában a regionális gazdaságok átalakulásának fő ágensei voltak, a spillover hatások azonban kevésbé érintették őket a vizsgált időszakban.

Alexander Wandl, a Delfti Műszaki Egyetem Építészeti és Épített Környezeti Karának tudományos főmunkatársa a délutáni plenáris szekcióban a köztes térségek és a fenntartható fejlődés kapcsolatáról tartott előadást. Az európai lakosság több mint 30%-a él kisvárosok és falvak alkotta köztes térségekben, amelyek a haszontalan dolgok tárolására szolgáló „hátsó udvarként” reprezentálhatók; a városok adminisztratív határain kívüli zónákba tájképrontó elemek, ipari lerakók, szélérőművek, sínek, repülőterek települnek. E hibrid, rurális és urbánus jegyeket is mutató ún. szétszórt városi térségek a városok halálát előrevetítő, a koronavírus-járvány hatására fokozódó városi szétterülés következményei, és jelentős potenciált jelentenek az egyre nagyobb térigényű körforgásos gazdaság számára. Az előadás tíz nyugat-európai várostérség példáján keresztül mutatta be a köztes térségek mérésének és tipizálásának lehetséges módjait. A bemutatott várostérségek népességének 80%-a lakik a köztes térségként definiált zónákban. A fenntartható fejlődés több szempontú megközelítése során az előadó klaszteranalízis segítségével mutatta be a nyílt területek sajátos tipológiáját, majd komparatív szemléletben tárta fel a köztes térségeken belül a nyílt területekhez való hozzáférés és a táj szétszabdaltsága közti kapcsolatot.

Az MRTT a vándorgyűlés első körlevelében évek óta meghirdeti tagjai számára a szekciónszervezés lehetőségét, 2020-ban az alábbi szekciók kerültek megrendezésre:

- Innovation and Development in Linked Regions;
- Territorialisation of the Circular Economy;
- Core and Periphery in Central and Eastern Europe;
- Consequences of Multipolarisation on the Core-Periphery Relationships;
- A területi elemzések elméleti és módszertani kérdései;
- Centrumok és perifériák változó térbeli dimenziói;
- Területi különbségek és területpolitikai lehetőségek, avagy 2021–2027 alulnézetből – napjaink fejlesztési elképzelései és folyamatai;
- Kormányzási kihívások periferikus térségekben;
- Helyi fejlesztési stratégiák a növekedésen túl;
- Vállalatok és a helyi társadalom;
- Települési (de)szegregáció – a hazai deszegregációs törekvések értékelése;
- Társadalmi egyenlőtlenségek, munkaerőpiaci folyamatok vizsgálata;
- Kreatív és kulturális ipar;
- A fogyasztás és foglalkoztatás térbeli átalakulása a Covid-19 idején;
- A koronavírus-válság társadalmi, gazdasági, környezeti hatásai és ezek területi vonatkozásai;
- Nagyvárosok és városhálózatok Kelet-Közép-Európában;
- Centrum és periféria viszonyok értelmezése a városfejlődésben-fejlesztésben;
- Közép-Európa: történelmi tehertételek után, új kezdet előtt;
- Régiók, vidék, erdők;

- A fenntartható fejlődés térségi dimenziói;
- Fenntartható közlekedés.

Rendhagyó módon a konferencia zárásaképpen, 2020. október 30-án délután került megrendezésre a közgyűlés. Gál Zoltán, az MRTT elnöke ismertette a társaság középtávú programját a 2020–2023 közötti időszakra vonatkozóan (Gál, Rácz 2020). A Számvizsgáló Bizottság jelentését követően az ünnepélyes díjátadókra került sor.

A Magyar Regionális Tudományi Társaság ötödik alkalommal adta át legmagasabb elismerését, a Regionális Tudományért Díjat, melynek adományozásáról az elnökség javaslatára a közgyűlés dönt. A társaság tagjai a kitüntetéssel Lengyel Imre professzor (az SZTE GTK egyetemi tanára, a Közgazdaságtani Doktori Iskola korábbi vezetője, az MRTT korábbi alelnöke, az MTA RTB korábbi elnöke) regionális tudomány területén végzett kiemelkedő kutatói, oktatói, tudományszervező és iskolaépítő tevékenységét ismerték el.

A tizenkettedik alkalommal meghirdetett Kiváló Ifjú Regionalista Díjat az MRTT tagozatvezetőkkel kibővített elnöksége Berkes Juditnak, a Széchenyi István Egyetem Kautz Gyula Gazdaságtudományi Kar Gazdasági Elemzések Tanszéke egyetemi adjunktusának ítélte oda a regionális tudomány művelésében elért értékes eredményeiért.

Az MTA Regionális Tudományok Bizottsága első alkalommal adta át az Év Regionális Tudományi Publikációja díjakat, amelyekkel az előző év kimagasló publikációs teljesítményeit honorálta. A hazai kategóriában a díjat Faragó László érdemelte ki a „Téri lét: Társadalmi fordulat a térelméletben” című monográfiája alapján. A nemzetközi kategóriában az elismerést Szakálné Kanó Izabella, Lengyel Balázs, Elekes Zoltán és Lengyel Imre kapta az „Agglomeration, foreign firms and firm exit in regions under transition: the increasing importance of related variety in Hungary” című tanulmányukért.

Jegyzetek

- 1 A konferenciát szeptember 4-én alapjaiban kellett újra gondolnunk, ugyanis aznap derült ki, hogy nem tartható meg jelenléti rendezvényként. Úgy döntöttünk, hogy az MRTT céljaival összhangban, a decentralizáció eszmeiségét hangsúlyozva, az alulról építkező szerveződést prioritásként kezelve egy sajátos regionalista konferenciát szervezünk. Az elégedettségi kérdőív szerint a kollégák többsége a vándorgyűlést megelőzően nem, vagy csak kevés számú online konferenciaelőadást tartott. A visszajelzések alapján az online áttállítás sikeres volt.
- 2 <http://www.mrtt.hu/vandorgyules2020budapest.html>

Irodalom

Bourdeau-Lepage, L., Leeuwen, E. (2020): Spatial Differences and the Impact of the Lockdown on Well-Being in the Netherlands. *SSRN Electronic Journal* <https://doi.org/10.2139/ssrn.3597707>

- Elekes, Z., Boschma, R., Lengyel, B. (2019): Foreign-owned firms as agents of structural change in regions. *Regional Studies*, 11., 1603-1613. <https://doi.org/10.1080/00343404.2019.1596254>
- Faragó L. (2019): *Téri lét - Társadalmi fordulat a térelméletben*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó
- Fidrmuc, J., Hulényi, M., Tunalı, C. B. (2016): Money Can't Buy EU Love: European Funds and the Brexit Referendum. *CESifo Working Paper Series* 6107, CESifo <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2866927>
- Fidrmuc, J., Hulényi, M., Zajkowska, O. (2020): *The elusive quest for the holy grail of an impact of EU funds on regional growth*. NBP Working Papers 332, Narodowy Bank Polski, Economic Research Department https://www.nbp.pl/publikacje/materialy_i_studia/332_en.pdf
- Gál Z., Rácz Sz. (2020): A Magyar Regionális Tudományi Társaság Programja a 2020–2023 közötti idıszakra. *Tér és Társadalom*, 4., 208-212. <https://doi.org/10.17649/TET.34.4.3335>
- Szakálné Kanó, I., Lengyel, B., Elekes, Z., Lengyel, I. (2019): Agglomeration, foreign firms and firm exit in regions under transition, *European Planning Studies*, 11., 2099-2122. <https://doi.org/10.1080/09654313.2019.1606897>